

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Кафедра майстерності актора

АНОТАЦІЯ

до творчого проєкту

**Захист сценічного образу Нори Хельмер у дипломній виставі за п'єсою
Генріка Ібсена «Ляльковий дім» на
здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»**

Виконала:

здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціалізація 026 «Сценічне мистецтво»
Альона МІЩЕНКО

Керівник творчого проєкту:

викладач кафедри майстерності
актора ХДАК
Світлана ФЄВРАЛЬОВА

Рецензент:

актор Харківського державного
академічного українського драматичного
театру імені Т.Г. Шевченка,
заслужений артист України
Олександр ВІРЧЕНКО

Допущено до захисту

Зав. кафедри _____/Віталій МІЗЯК/

11 червня 2025р.

Харків 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ	
ДЖЕРЕЛА ГЕНРІКА ІБСЕНА «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ»	
1.1. Біографія та творчий шлях Генріка Ібсен.....	8
1.2. Історія написання та особливості художнього втілення п'єси «Ляльковий дім»	11
1.3. Розбір основних подій згідно розвитку сюжету.....	13
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ	
2.1. Характеристика та аналіз образу Нори: психологічний портрет та мотивації.....	16
2.2. Образ Нори та її взаємовідносини з іншими персонажами.....	18
2.3. Робота над характером та характерністю.....	21
2.4. Надзавдання та наскрізна дія ролі.....	23
РОЗДІЛ 3 СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ НОРИ	
3.1. Використання виразних засобів для становлення сценічного (голосова та пластична характеристики, темпоритм ролі).....	25
3.2. Костюм, грим та реквізит.....	26
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29
ДОДАТКИ.....	31

ВСТУП

З огляду на охоплення соцмережами все більшої кількості користувачів, науковці розпочали дослідження їхнього впливу на психологічний стан людини. Дійшло висновку, що враження, які виникають у кожного, хто спостерігає бездоганне життя бездоганих людей у своїй стрічці, часом викликають пригнічений стан. Адже, порівнюючи себе з «досконалими людьми, ми відчуваємо, що постійно програємо. Це досить спотворене уявлення про життя інших. Адже, якщо розібратися, то всі ми – користувачі соціальних медіа – просто створюємо «ідеальну» картинку. Виставляючи найгарніші фото з правильно підібраними ракурсами, ситуаціями і підписами.

Актуальність. Образ Нори в п'єсі Ібсена це теж історія про красиву картинку. Вона постає як «ідеальна» дружина – мила, слухняна, турботлива та весела. Нора здається щасливою в родині, грає роль «ляльки», підкорюється чоловікові. Але згодом стає зрозуміло, що це лише зовнішня картинка, за якою приховується сильна особистість, яка жертвує собою заради чоловіка, а її роль у шлюбі – не рівноправна. Вона поступово усвідомлює, що живе чужим життям та приймає рішення йти на пошуки справжньої себе.

З перших сторінок п'єси складається враження, ніби все ідеально. Але, насправді, це не так: за гарним інтер'єром кімнати прихована ілюзія щастя. Сама лише назва п'єси «Ляльковий дім» свідчить нам про прихований символічний образ штучного життя.

Мета: навчитися аналізувати п'єсу «Ляльковий дім» як соціальнопсихологічний твір і створити сценічний образ Нори Хельмер через роботу над монологам та пошук зовнішнього і внутрішнього втілення персонажа.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- ознайомитись з біографією та творчим шляхом автора;
- дослідити розвиток суспільства в епоху написання п'єси;

- ознайомитись з історією написання драматургічного твору та його художнім втіленням;
- дослідити психологічний портрет Нори Хельмер та мотивації;
- проаналізувати характеристику образу Нори Хельмер через її внутрішнє світосприйняття;
- проаналізувати взаємовідносини Нори Хельмер з іншими персонажами;
- визначити надзавдання та наскрізну дію ролі;
- визначити виразні засоби для втілення персонажу Нори Хельмер

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА ГЕНРІКА ІБСЕНА «ЛЯЛЬКОВИЙ ДІМ»

1.1. Біографія та творчий шлях Генріка Ібсена

Генрік Юган Ібсен (норв. Henrik Johan Ibsen; народився 20 березня 1828, Шієн — помер 23 травня 1906, Кристіанія) - норвезький драматург XIX століття, творчість якого залишається актуальною і в сучасному світі. Він також є творцем реалістичної драми, що стала епохою в європейській драматургії, публіцист, знаменитий реформатор театру [1].

Народився засновник сучасної «нової драми» у родині багатого комерсанта. Батька Генріка звали Кнуд, мати - Маріхен. У них було п'ятеро дітей, Генрік займав роль старшого брата. Братів і сестер звали: Юхан Гедвіг, Ніколаї та Уле. Генрік був оточений сімейною турботою, особливо з боку батька[1].

Місто, в якому народився Генрік, вважалось великим торговим помешканням. Головним заняттям жителів міста було судноплавство: колоди відвозили з міста, а в місто привозили інші товари. Удень по всій окрузі лунало нескінченне дзижчання пил.

Кнуд Ібсен був шанованою у місті людиною, батьком, яким син міг пишатися. Але коли Генріку виповнилось сім років, батько його з невідомої причини змушений був призупинити свій торговий бізнес, і все майно було розпродано на аукціоні. Було також продано міський будинок і сім'я переїхала до Венстепу, у своє невеличке літнє житло, яке знаходилося в районі Гьорпен, неподалік Шієна. У Венстепі майбутній письменник жив від семи до п'ятнадцяти років [1].

Роки летять, а справи в родині Ібсенів кращими не стають. Семи людей в сім'ї стає все важче, тому батько приймає рішення і у п'ятнадцять з половиною років Ібсен залишає батьківську оселю в місті Шієн. Судно, на борт якого він

зайшов 16 листопада 1843 року називається "Випробування щастя". З моменту висадки на берег, розпочинається новий в його житті.

Корабель прибуває в Грістмад - маленьке містечко, населення якого займало не більше восьмиста людей. У Грістмаді Генрік влаштовується працювати учнем в аптеці Реймана. За свою роботу (а пропрацював він там три роки) він майже не отримував грошей. Генрік був бідний, у нього не було навіть засобів, щоб купити нижню білизну чи шкарпетки [1].

Пізніше, Рейман розорився і аптека перейшла до Ларса Нільсена, який був всього на три роки старший за Генріка. Нільсен був приємним, як людина, так і керівник, і незабаром він потоваришував із Ібсеном. Крім того, мати Ларса Нільсена купляла йому книги, які, на її думку, він зобов'язаний прочитати. Саме в цей час Генрік Ібсен почав писати [1].

Перша п'єса Ібсена "Катиліна" (1849) написана після робочої зміни у кімнаті аптечного приміщення. Матеріал для своєї першої п'єси він знаходив у римській історії. Коли ми читаємо п'єсу "Катиліна" сьогодні, вона нам здається дуже старомодною. Але її не відносять до найкращих п'єс, які розкрили його внутрішньо-творчий світ. Написано її так, як тоді було прийнято писати, у віршованій формі. Під час написання першої п'єси, у Генріка з'являються друзі, з якими він проводить багато часу - Крістофером Дює та Уле Схюлерюдом. Вони допомогли Ібсену познайомити Європу з його творчістю, подавши п'єсу для постановки до театру Християнія, ходячи від однієї книжкової крамниці до іншої, намагаючись умовити власників сприяти публікації книги.

У 1850 році, коли його Каталіна з'явилася на прилавках книгарень, Ібсен їде до столиці Норвегії, до Християнії. Приїхавши до столиці, він починає навчатися у школі при фабриці Хельтберга. Але він не справляється. Не вистачає ні досвіду, ні знань, ні грошей. У норвежців він теж не досяг успіхів. Дорога до подальшого навчання, в університет був для нього закрита. Проте, невдачі компенсуються іншим: він знайомиться із кількома письменниками, які належать

до інтелектуальної еліти столиці та стають надихаючим для Ібсена творчим рушієм.

У 1851 році Ібсен отримує свою першу оплачувану роботу. Відтепер він стає драматургом та режисером-постановником у Норвезькому театрі міста Бергена. У цей час він пише п'ять п'єс у національно-романтичному дусі. Його п'єси, як Катіліна зазнавали краху, йому доводиться довго й наполегливо працювати, щоб знайти свою драматургічну форму.

Після прем'єри "Бенкет у Сульхаусі", п'єси, яка принесла по-справжньому перший успіх Ібсену як драматургу, він був запрошений на вечір до письменниці Магдалени Туресен. Там він познайомився зі своєю майбутньою дружиною Сюзанною. У 1859 році, через рік після одруження у них народжується син Сігурд. Сюзанна жертвувала собою заради чоловіка. Вона все життя займалася тим, щоб створити сприятливі умови для його творчої роботи та майбутньої слави.

У 1857 році у Християнії Ібсен починає працювати художнім директором Норвезького театру Крістіанія. Тоді йому було лише 29 років. Це був складний, але важливий етап в його житті: театр мав фінансові труднощі, і Ібсену доводилось власними зусиллями оживати сцену театру і залучати акторів. У місті був ще один театр – театр Християнія. Там ставилися в основному датські п'єси і говорили датською мовою. У норвезькому театрі говорили норвезькою. Ще була й інша різниця: артисти в "датському театрі" були більш здібними та досвідченішими, коли в театрі Ібсена акторів треба було змушувати грати. Розрізнялися театри публікою: інтелігентна, освічена, багата – у театрі Християнія, що знаходився у самому центрі Християнії, на Банківській площі. Норвезький театр Крістіанія розташовувався на вулиці Меллерен, поруч із пивним закладом. Тому публіка в театрі Ібсена складалася здебільшого з пияків і простаків, і в театрі вони хотіли бачити те, над чим можна добре посміятися. Молодий директор мав важку роботу, щоб зуміти змінити репертуар театру.

За ті чотирнадцять років, які протікали з дня його від'їзду з Грімстаду і до від'їзду до Риму (1850-1864), Ібсен написав вісім п'єс. Одна з них вважається першою вдалою п'єсою норвезького драматурга. Ця п'єса була написана і опублікована в 1862 році під назвою «Комедія кохання». Але, навіть ця подія не полегшала творчий шлях драматурга. Зрештою, у Норвезькому театрі Крістіанія глядачі перестали сприймати Ібсенові постановки. Через ці труднощі та критику він пережив особисту та професійну кризу. У 1862 році театр збанкрутував, і не з вини самого драматурга. Цей період - період поразки Ібсена: він п'є, його зовнішній вигляд залишає бажати кращого. Навіть Сюзанні не вдавалося привести його до нормального стану.

Однак, промінь надії промайнув у цей, здавалося б, безпросвітний період: завдяки державній стипендії, яку йому надали визнані літературні кола Норвегії, йому було доручено зібрати народні казки та легенди, тим самим давши надію на творчий розвиток.

У 1864 році Ібсен покидає Норвегію та їде до Риму. Там він починає роботу над п'єсою «Бранд» - однією із його найбільш амбітних і глибоких творів. У 1866 році драматург публікує її на сцену, і саме ця п'єса приносить йому перший серйозний успіх у Європі, ставши його знаковим твором, який визначив стиль подальшого написання Ібсенових творів [1].

Не менш скандальним стала драма "Привиди", написана 1881 року. Одна з найпохмуріших і найгостріших п'єс Ібсена, яка присвячена трагедії розпаду буржуазної родини. Автор зачіпає цілий клубок заборонених у вікторіанському суспільстві тем: спадковість венеричних хвороб, релігійне лицемірство, соціальні маски, фальшива мораль. «Коли ми, мертві, прокидаємося» — остання п'єса норвезького драматурга Генріка Ібсена, написана в 1899 році.

У 1891 році Ібсен повернувся до Норвегії. Він поселився у знаменитому історичному комплексі «Вікторія Террас» в Осло, де прожив до 1895 року. Помер Генрік Ібсен 23 травня 1906 року після серії інсультів [1].

1.2. Історія написання та художнє втілення п'єси «Ляльковий дім»

У 1879 році Генрік Ібсен створив п'єсу «Ляльковий дім», яка стала ажіотажним твором того часу, за виконання якого брались не всі режисери та актори. П'єса драматурга була написана на основі реальних подій. Ібсена надихнула історія його знайомої – норвезької письменниці Лаури, яка надихнулася його п'єсою «Бранд», написавши книгу «Дочки Бранда» (1869) [2].

Після смерті батька, Лаура переїхала з Норвегії до Данії, де в 1873 році вийшла заміж за Віктора Кієлера, шкільного вчителя. Чоловік сприймав приємне враження на дружину, був чуйним та добрим, але іноді, у важкі періоди життя, на нього находили напади люті. Особливо, емоційно він переносив безгрошів'я. Через постійні нервові зриви, незабаром після весілля чоловік тяжко захворів на туберкульоз. Щоб лікування було ефективним, лікарі радили відрядити чоловіка на південь, до Італії, але для цього потрібні немалі гроші. Намагаючись врятувати чоловіка, Лаура потай узяла позику, підробивши підпис свого батька як гаранта. Жінка розуміла, що вчинок, який вона робить є небезпечним для суспільства того часу, але робила вона це з добрих намірів, сподіваючись зберегти чоловіку життя. Поручителем виступив її давній друг.

Подорожуючи Італією, пара відвідала будинок Ібсенів. Там, Лаура ділиться з Сюзанною, дружиною Ібсена, своєю таємницею та переживаннями.

Після успішних результатів лікування родина повертається додому, але, гроші потрібні вже на проживання та існування. Тоді любляча жінка вирішує оформити вексель на велику суму. Тепер за неї поручився далекий родич. Проте, коли прийшов термін викупити вексель, Лаура не змогла погасити його, бо захворіла після важких пологів [2].

Згодом, про всі її дії стає відомо її чоловікові Віктору. Спочатку, він глибоко співчував та підтримував дружину, але під тиском родичів та друзів він вирішив подати на розлучення. Щоб уникнути публічного скандалу, Віктор

домігся, щоб Лауру визнали божевільною, відібрали дітей та помістили до психіатричної лікарні [2].

Через деякий час, коли суспільна думка стала на бік Лаури, чоловік запропонував жінці повернутись назад до сім'ї. Вона почала працювати і протягом двох років їй вдалося самотужки погасити всі борги. За цей період вона два рази зустрічалася з Ібсеном і ділилася своїми тривогами. Генрік був шокований подвійною моральністю суспільства. Уважно слідкуючи за подіями та переживаннями Лаури, Генрік Ібсен створив найрезонанснішу драму свого часу [2].

Ця п'єса проходить через усвідомлений період творчого життя Ібсена, роблячи написання творів драматурга багатогарними та глибоко символічними.

У цій п'єсі двигун дії є обмін репліками: мова персонажів проста, наближена до живого мовлення, що робить драму реалістичною. Реалізм, як художнє втілення драматурга допомагає глядачам усвідомити, що подібна історія може відбуватись «поруч», у іншому житті. П'єса Ібсена так побудована, що все, що написано і сказано драматургом – є важливим і головним для розвитку сюжету. Навіть при розборі твору з нашим педагогом було дуже складно скоротити матеріал, адже все, що було написано від руки автора – ключове. Завдяки вмінню сплітати до купи всі нитки сюжету драми, ми бачимо відмінні риси кожного героя.

Багато з того, що просуває дію вперед у драматургії Ібсена – це зізнання, які персонажі змушені зробити. Розмови так розвиваються, що брехня, яка приховується між героями виходить назовні.

Родзинкою знаменитого твору "Кульковий дім" є відкритий фінал. Драматург не дає відповіді на вчинки, які зробила головна героїня. Глядач не знає, що сталося з Норою після завершення п'єси. Сам Ібсен не судить, не ухвалює вирок, він тільки показує, що відбувається, даючи глядачеві думати, дискутувати.

Це – новаторство, в якому глядачі в роздумі залишають театр, і залишившись вічна-віч із собою, запитують, що ж сталося з героями далі, яка їхня доля.

1.3. Опис основних подій згідно розвитку сюжету

У "Ляльковому домі" шість персонажів, з якими безпосередньо пов'язаний розвиток сюжету. Це - подружжя Нора і Торвальд Хельмери, друг родини доктор Ранк, подруга дитинства Нори фру Лінне, присяжний повірений Кrogстад та прислуга Хельмерів Анна-Марія. Зміст п'єси розкривається протягом трьох днів. Починається дія у першій половині дня святвечора, а закінчується у ніч другого дня Різдва. Здавалося б, який малий термін. Але в ці кілька днів відбувається багато чого, і про це по порядку.

Початок першої дії радісний та святковий: Нора повертається додому з ялинкою та подарунками. Вона рада, що сьогодні – перше Різдво, коли можна собі ні в чому не відмовляти, адже чоловіка Торвальда призначають директором Акціонерного банку. Натомість чоловік Нори докоряє її в марнотратстві, пояснюючи тим, що посаду він отримав нещодавно, а платню підвищать тільки через три місяці.

Зав'язка п'єси починається з приїзду давньої подруги Нори Кристини фру Лінне, яка переїхала в інше місто з надією відшукати для себе роботу, адже втратила чоловіка, дітей та засоби для існування. Вона просить Нору допомогти їй знайти роботу, поговоривши з чоловіком. Під час їхньої розмови, Нора відкривається Кристині: вона розповідає що, коли Торвальд був хворий, їй довелося зайняти грошей, щоб за порадою лікарів відвезти його на рік до Італії. Нора підробила підпис свого батька, бо жінки на той час не мали права укласти фінансові угоди. Тепер вона змушена виплачувати борг, але розповісти про це Хельмеру не може: він думає, що гроші позичив батько Нори або вона їх заощадила. Тому вона відмовляє собі у всьому і займається дрібним підробітком.

У цей час до Торвальда приходить приватний повірений Кrogстад – саме у нього Нора позичила гроші.

Хельмер позбавляє Кrogстада місця в банку, і тепер той просить Нору вплинути на чоловіка, аби залишитись на роботі. Із бажанням зберегти свою посаду, Кrogстад шантажує її. Нора намагається вмовити чоловіка лишити його в банку, але Торвальд не погоджується, пояснюючи тим, що на його місце він вже взяв фру Лінне і що Кrogстад є для нього непорядним і не хоче, щоб такий чоловік працював у банку. Поговоривши з Торвальдом, Нора розуміє, що вплинути на нього в неї не вийде, тому Кrogстад переходить з шантажу до дій: він залишає в поштовій скриньці лист для Торвальда, в якому описує всю правду з боргом Нори. Побачивши це, Нора намагається відволікти чоловіка, аби тільки не підпустити його до поштової скриньки.

Наступна сцена починається з відкритої відвертої розмови Нори та її подруги Кристини. Нора стає дедалі нервовішою та розгубленішою. Вона не знає, як запобігти лихові і розповідає фру Лінне всю правду за борг та підпис, шукаючи в ній підтримки. Кристина, прагнучі допомогти своїй подрузі приймає рішення піти до Кrogстада: виявляється вони були закоханими в минулому, але через скрутну ситуацію в родині фру Лінне, вона вимушена була вийти заміж за більш заможного чоловіка. Під час їхньої розмови, Кристина пропонує «протягнути один одному руки», поновити стосунки, адже їй хочеться жити заради когось. Дізнаючись цю звістку, Кrogстада переповнює почуття радості, тим більше, він жадає повернути листа назад, але фру Лінне зупиняє його: вона вважає, що Торвальд повинен дізнатися правду, і не перешкоджає йому.

Розвиток дії починається з того, що Нора та Торвальд вертаються з маскарадного балу, і лист, нарешті, витягується з поштової скриньки. Чоловік приходить в сказ. Він звинувачує Нору в зраді, говорячи, що її вчинок може зруйнувати його репутацію. Торвальд називає Нору брехухою, лицеміркою, злочинницею, каже, що вона негідна виховувати дітей, при цьому він повністю ігнорує її жертвність і наміри. У цей момент служниця приносить другий лист

від Кростада, де пишеться, що вибачається і повертає розписку Норі. Прочитавши це, Торвальд не вірить своїм очам: він щасливий, його власна дружина із злочинниці перетворюється на «пташку», «жайворонка» та «голубку». Але кульмінація твору показує, як відбувається повне перетворення з Норою: вона заявляє йому, що не може залишитися. Нора розуміє, що протягом усього шлюбного життя вона була лише «лялькою» - спочатку для батька, потім для чоловіка.

Завершується п'єса відкритим фіналом: щоб знайти себе і «стати особистістю», Нора покидає будинок. Зачиняючи за собою двері, вона символізує розрив зі старим життям та початком нового, з правом вчитися, мислити та бути самостійною.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ

2.1 Характеристика та аналіз образу Нори: Психологічний портрет та мотивації

Зміст усієї п'єси розкривається протягом трьох днів: саме стільки днів знадобилось, щоб головній героїні Норі перетворитись з тендітної «лялечкидружини» в вільну особистість, яка в кінці покидає дім, чоловіка та дітей.

Перша дія починається зі слів автора: «Нора зачиняє двері до передпокою, знімає верхній одяг, посміхається тихим задоволеним сміхом...». За вікном зима, а в будинку святковий настрій з пахучою ялинкою та величезною торбою подарунків для сім'ї. Перші враження від цих сцен викликають радість і затишок. Вона молода, щаслива жінка, кохана дружина, мати трьох дітей, розважлива і слухняна донька. У своїй поведінці, вчинках, ставленні до інших героїв, Нора поводить себе, як дружелюбна, добра людина, яка піклується про своє «родинне гніздо». Вона дбає та любить свого чоловіка: говорить йому приємні слова, підлаштовується під його настрій, охоче грає роль «маленької білочки». Її поведінка та дія виховувались ще змалечку: спочатку під опікою батька, згодом – чоловіка. Це – роль, яку нав'язало їй суспільство, де жінка не має права бути собою, а лише відображенням очікувань сім'ї. Її «ляльковість» видає маска, під якою ховається справжня глибша особистість.

З кожною новою дією Нора перетворюється з «білочки» на волелюбну пташку, яка бореться з несправедливими догмами суспільства. Вона прагне змінити своє життя, протестуючи проти інших героїв твору, які нав'язували навколишню дійсність. Сам внутрішній конфлікт почався відбуватись тоді, коли Нора вирішила підписати вексель – ще за вісім років до початку дії драми. Вона працює потай, економить, що дозволяє нам відверто казати про її силу волі, відвагу, рішучість та глибоке почуття обов'язку. Вона ще не усвідомлює себе

особистістю, але всередині з'являється глуха боротьба головної героїні між її напівінтуїтивними здогадами про істину і норми, які усі приймають.

Прикладом цієї боротьби є фінал першої дії, де Нора говорить Кrogстаду: «Я не знаю точно законів, але я впевнена, що десь у них це дозволено. А ви, юрист, і не знаєте цього. Ви, певне, поганий законник, пане Кrogстад». У цій сцені Нора постає перед нами щиро люблячою дружиною, яка бореться з законами, які не бачать в ній людину, які руйнують її життя.

Ключем до психології Нори стає її самопізнання, коли настає духовне прозріння і бачення справжньої сутності сучасної дійсності. Остання дія драми показує той переломний момент, коли чоловік отримав листа від Кrogстада з усією правдою про борг, то замість вдячності за врятоване життя звинувачує її: «Тепер ти зруйнувала моє життя. Що тепер скажуть люди?» Якщо колись Нора і вірила в щире кохання та чесність чоловіка, то тепер він власноруч зруйнував її довіру. Вся його увага та закоханність насправді були захопленням своєю красивою «білочкою», покірним «жайворонком», допоки ця власність була покірною. Нора розуміє, що за всією цією обгорткою втратила себе у собі самій, вона забула, що про те, що дім, який будується на брехні – не є справжнім домом, а як ляльковий дім він упаде перед першим натиском долі. Вона розуміє, що не може дати відповіді на свої запитання: «Чи була я щасливою?» «Чи я знаю, хто я є?»

У повному переосмисленні себе в Нори починається психологічний перелом – момент вибору: залишитися в шлюбі, зрадивши себе, або піти в невідомість, зберігши гідність та шанс на пошуки власного «я». Обираючи другий варіант, вона каже Торвальду: «Я передусім людина, як і ти, або принайні повинна стати людиною...».

Рішення Нори покинути дім не показує нам образ мати, яка планує втекти, або не любить своїх дітей. Вона вважає, що не зможе стати хорошою матір'ю та навчити їх бути справжніми людьми, поки не стане такою сама.

У висновку хочу порівняти головну героїню Нору Хельмер на початку та наприкінці твору, який допоможе підсумувати її психологічну еволюцію:

- Самосприйняття та світосприйняття Нори на початку п'єси показує щасливу дружину та матір. Вона вважає своє життя справжньою мрією – затишний будинок, в якому бігають усміхнені діти, чоловік, який дарує свою любов та запевняє в своїй самопожертві заради неї та Нора, яка радіє, що може не обмежувати себе в витратах. Наприкінці твору вона усвідомлює, що не знає себе і живе чужим життям.

- У шлюбі Нора покірна, слухняна дружина, яка грає роль «лялечки», а в кінці твору вона відкидає роль підлеглої, вимагає рівноправності та права бути почутою.

- Свого власного чоловіка головна героїня ідеалізує, боїться втратити його повагу, коли наприкінці розуміє, що бачить в ньому чужу людину, яка всі ці роки не любила її щиро.

- Напочатку твору вона розказує своїй подрузі, що не уявляє щасливого життя без шлюбу та родини, а потім переосмислюється і обирає свободу, особистий шлях та пізнання цього світу.

- Своїх дітей Нора любить, але не замислюється про глибше значення материнства, а вкінці вважає, що не має права виховувати дітей, поки не стане людиною.

2.2. Образ Нори та її взаємовідносини з іншими персонажами

Торвальд Хельмер – чоловік Нори. Вона постає перед ним покірною і ніжною, яка користується начебто, безмежними обожнюваннями і піклуванням Торвальда. На перший погляд Нора здається безтурботною легковажною жінкою, яка насолоджується життям і любов'ю свого чоловіка. Торвальд ставиться до своєї дружини зверхньо: постійні зменшувально-пестливі звернення до Нори такі як «жайворонок», «білочка», «пташка», які демонструють його сприйняття її як милої наївної дитини. Прихований вчинок

Нори з боргом та підробкою підпису задля порятунку Торвальда показує нам щирю любов головної героїні до свого чоловіка, хоч і знає, що Торвальд може не пробачити їй це. Проте, Нора до останнього вірить у «диво». Коли правда виходить на поверхню, Торвальд не захищає Нору, а обурюється тим, що вона його зганьбила, тим саим показуючи глядачу, що йому цінна не самопожертва, а суспільна думка та зовнішній вигляд. Поведінка Торвальда відкрила очі Норі: вона розуміє, що жила не як особистість, а як «лялька» в чужому домі. Головна героїня приймає рішення залишити чоловіка та дітей, бо розуміє, що на таких взаємовідносинах щастя не збудуєш.

Кристина Фру Лінне – подруга дитинства. У минулому вони були друзями, але роками не бачились. Згодом, Кристина повертається самотня, зруйнованна життям вдовиці, яка втратила дітей. Головна героїня рада бачити свою давню знайому, під час їхніх бесід вона не ображається на правдиві зізнання Кристини стосовно способу життя Норі, а навпаки, довіряє їй. Їхні взаємовідносини є щирими та глибокими в п'єсі. Кристина стає моральною підтримкою Норі та каталізатором змін у її житті, адже вирішує допомогти подрузі, відновивши стосунки з колишнім коханим Кrogстадом, переконуючи його не шкодити Норі та Торвальду.

Нільс Кrogстад – службовець банку. Перше враження від цього персонажу негативне. Аналізуючи п'єсу, глядачеві на перший погляд може здатись, що Кrogстад бажає зруйнувати життя Норі, аби тільки лишити за собою місце в банку. Дізнавшись, що Нора підробила підпис батька, він починає її шантажувати, погрожуючи викриттям. Для головної героїні Кrogстад є джерелом страху. Вона боїться, що правда зруйнує ідилію в очах чоловіка. З повним зануренням п'єси розкривається людська сторона Кrogстада. Він не суцільне зло, а людина, яка теж опинилась в скрутній ситуації, рятуючи себе та своїх дітей. Він чинить не із злоби, а з відчаю. Після примирення з Кристиною, він змінює свої наміри та повертає Норі боргове зобов'язання. Через дії Кrogстада, Нора

опинилась перед моральним і життєвим вибором. Він викрив її правду, тим самим ставши непрямим каталізатором її прозріння.

Лікар Рінк – друг родини. Ранк є шанованим гостем Хельмерів. Його навіть можна вважати частиною сім'ї, адже навідується часто без їхнього попередження. Стосунки Ранка і Торвальда більш схожі на давню чоловічу дружбу, яка сформувалась, імовірно ще до одруження з Норою. Він виступає єдиним персонажем у п'єсі Ібсена, який бачить у Норі особистість, а не лише дружину та матір. Він щиро захоплюється нею, але всередні такий же нещасний, адже потай кохає її. Лікар Ранк хворий, але вдає, що все добре, як і головна героїня вдає щасливу дружину. Розмови Ранка та Норі відкриті та глибші, ніж із Торвальдом. Цим Нора почуває себе вільніше, бо з ним може бути собою. Навіть після прикрого зізнання Ранка в коханні, Нора його поважає та цінує. Наприкінці твору лікар помирає від спадкової хвороби.

Анна-Марія – уособлення мати. Взаємовідносини Норі та Анни-Марії є теплими та люблячими. Для Норі вона колись була нянькою в дитинстві, а зараз допомагає виховувати її дітей. Їхні стосунки будуються на відданості та турботі. Навіть власних дітей вона їй довіряє, що свідчить про глибоке почуття безпеки та прихильності. У творі Ібсена вона є символом самопожертви, адже з її інтимного діалогу, Анна-Марія зізнається Норі, що пожертувала власним життям і дитиною заради служби в чужій родині. Тут вона виступає контрастом Норі, яка наприкінці п'єси лишає своїх дітей заради пошуків себе.

Нора, безумовно складна, багата, неординарна особистість. Її взаємовідносини з усіма персонажами відображають повну внутрішню трансформацію. Від легковажної та наївної «пташечки» до свідомої жінки, яка шукає себе, свободу та самоповагу. І кожен персонаж відіграє в цьому свою роль.

2.3. Робота над характером та характерністю

Характер – важливий складовий аспект вивчення ролі. Сукупність внутрішніх та зовнішніх особливостей персонажа допомагають розкрити глибоко роль, через визначення його поведінки, мови, стилю мислення.

Нора, безумовно, багатогранна, складна особистість. Її життєва ситуація приймає круті повороти, через що відбувається зміна внутрішнього та зовнішнього світів.

Характер ролі описує глибокі риси особистості героя, такі як: темперамент, риси характеру, система цінностей, життєвий досвід, вплив минулого та динаміка. За зазначеними параметрами проаналізуємо характер моєї героїні Нори – головного персонажа драми Ібсена.

1. Темперамент Нори

На початку п'єси автор описує героїню веселою безтурботною жінкою, щасливою дружиною та мати. З іншими персонажами поводить себе жваво, активно та енергійно. Однак, у фіналі, Нора проявляє стриманність, холод та рішучість.

Її темперамент можна віднести до меланхолійно-холеричного, який в кожній дії п'єси проявляється по-різному: меланхолійність героїні я продемонструвала через її внутрішні переживання, почуття провини та страху перед викриттям таємниці, яку вона так довго приховувала. Вона боїться скандалу, адже знає, як чоловік відреагує на її таємницю, але водночас, мріє про «диво» - глибоке, чуттєве та душевне. Холеричність Нори я показала через її рішучість дій та імпульсивність: автор розповідає, що вона самотійно бере позику та підробляє підпис, твердо стоячи на своєму, не вагаючись йти проти соціальних норм, швидко приймає рішення покинути дім після розчарування в чоловікові.

2. Риси характеру Нори

Риси характеру Нори дуже imponують мені, адже себе я можу також з впевненістю віднести до людини з добрим серцем, яка жертвує собою. У творі героїня рятує життя своєму чоловікові, знаючи, що єдиний вихід для неї – це

взяти незаконну позику, підробити підпис, йдучи проти соціальної системи. Коли це робиш не для себе, а заради когось – це свідчить про добросердність та жертовність.

2.1 Нора наїна.

Вона живе в своєму вигаданому світі, вірить у безумовну любов Торвальда. Її розуміння щастя базується на дитячому уявленні, в якому вона є маленькою пташкою та білочкою. Ця наївність та залежність яскраво вимальовується на початку твору.

2.2 Народження істини, прозріння Нори.

Після розкриття таємниці з боргом, Торвальд відкриває свою істинну маску, ставлячи репутацію вище за кохання. Внутрішній голос героїні веде її до радикального, але чесного перед собою рішення – вийти за межі фальші.

2.3 Воля та самовідданість Нори.

У фіналі п'єси Нора залишає дім. Її рішучий вчинок не емоційний, а раціонально обдуманий: «Я мушу спочатку навчитися бути людиною». Своїми рішучими діями та здатністю приймати такі складні рішення мені слід повчитись у Нори. Адже, такі риси допомагають людині бути цілісною особистістю, здатною до змін, саморозвитку та відповідальності.

3. Система цінностей Нори

З кожною діє внутрішній світ та уявлення героїні змінюється. На початку твору система цінностей для Нори була родина. Поняття «жіночого щастя» - це бути залежною від чоловіка, підкорятися йому, а добро – робити все заради інших. Але з розвитком дій, Нора внутрішньо пробуджується: вона ставить собі питання: «Що є моїм найголовнішим обов'язком?», «Чи готова я виховувати дітей?». Її цінності переходять до самопізнання та свободи вибору.

4. Життєвий досвід та вплив минулого

Нора виросла в родині, де головним є батько. Згодом, з татових рук вона перейшла до чоловіка, де продовжила своє життя в патріархальній родині.

Змалечку Нору не вчили самостійності, вона була в ролі «ляльки», її вховували, як красиву прикрасу, а не особистість.

5. Динаміка характеру

Зміни характеру Нори, які простежуються протягом сюжету твору: на початку героїня весела, легковажна та залежна, згодом проявляється переживання через страх за таємницю; кульмінаційний порив народжується в розчаруванні в чоловікові та втрати ідеалу, а на фінальних сценах Нора усвідомлює, що жила не своїм життям і як акт визволення, вона робить свідомий радикальний вчинок – йде з дому.

Характерність описує зовнішню виразність ролі, її індивідуальність. У Характерності важливо визначити стиль та форму подачі персонажу, відзначити його яскраві риси. Це може проявлятися в міміці, жестах, одязі, манері говорити або ходити. Розберемо характерність ролі по таким пунктам: мова та манера спілкування з іншими, поведінка та жести.

1. Мова та манера спілкування з іншими

Перші сцени п'єси показують Нору легку, емоційну та грайливу в мові спілкування. Вона часто перебільшує (особливо це видно в спілкуванні з Торвальдом), говорить уривчасто, емоційно – це передає її наївність характеру. Така манера спілкування дуже близька мені особисто, тому мій життєвий досвід та навички допомогли наблизитись до характерності героїні.

З Торвальдом Нора спілкується грайливо, дитинно та слухняно, коли з Кrogстадом вона нерішуча та стривожена, а згодом смілива.

У фіналі її мова змінюється: вона стає чіткою та холодною, що свідчить про перехід від емоцій до раціональності.

2. Поведінка та жести

На початку п'єси автор підкреслює її «ляльковість» - вона жвава, швидка та багато рухається. З Торвадьлом Нора заграє, ніби дитина, яка хоче уваги.

У фіналі твору жести героїні стримані, а мова тіла пряма та впевнена.

2.4. Надзавдання та наскрізна дія ролі

П'єса «Ляльковий дім» стала сенсіцією свого часу. І навіть по сьогоднішній день після появи драми, твір обговорюється пристрасно і палко.

У давні часи жінки не мали права виборчого голосу, тому для багатьох з них Нора стала прикладом боротьби за вільність та рівність. Проте, п'єса «Ляльковий дім» слугує драмою, яка розкидає не тільки питання жінок, а і людини взагалі. Тому, провідна тема твору – прагнення людини до вільного прояву себе як особистості.

Ця тема стосується головної цілі героїні, а саме її надзавдання. Нора бажає утвердити власну гідність і свободу як особистості.

На початку твору Нора здається нам щасливою жінкою, у якої є все: звите родинне гнідечко, в якому вона так впевнено почувається домогосподаркою, люблячий чоловік, поруч з яким вона охоче грає роль «ляльки», пристосовуючись до очікувань суспільства і родини. Проте, глибоко всередині в ній зростає внутрішній конфлікт: вона не хоче належати сама собі, не бути чиеюсь власністю. Нора прагне довести всім, і насамперед, собі, що вона не бездушна лялька, яка нічого не може робити. Героїня хоче пізнати себе та усвідомити свою цінність.

Щоб досягнути головної цілі, я задавала собі різні питання, через які промальовувався шлях: «Як досягнути цієї цілі?», «Як конкретно визначити, включаючи дію і мотивацію?», «Як послідовно збудувати кроки до її досягнення?» Тим самим, у мене промальовувалась певна лінія поведінки героя, яка проходила через увесь твір і допомагала досягти надзавдання.

Конкретні кроки, вчинки та рішення, які реалізували головну ціль: Нора бере позику, щоб врятувати життя чоловікові та до останнього приховує таємницю, підробляючи підпис ціною порушення закону заради збереження сімейного щастя; очікує на «диво» Торвальда, що він пожертвує собою заради неї; зіткнувшись з реальністю глибоко розраховується, розуміючи, що її чоловік

любить не її, а образ «правильної» дружини; приймає рішення піти з дому – момент фіналу, коли вона повністю усвідомлює своє надзавдання.

РОЗДІЛ 3

СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ НОРИ

3.1. Становлення образу за допомогою виразних засобів

У п'єсі Генріка Ібсена «Ляльковий дім» моя героїня проходить глибоку трансформацію — від легковажної, слухняної дружини до сильної, незалежної особистості. Виразні художні засоби допомагають актору збагатити свою роль та краще відчувати зміни, які відбуваються з персонажем протягом твору.

1. Голос як показник внутрішнього стану героїні

На початку п'єси Нора говорить легким, високим голосом. З моїм діапазоном, це давалось доволі складно, тому, щоб показати безтурботність Нори, я іноді швидко говорила переплітаючи словами, ніби граючись своїм голосом.

Згодом, коли моя героїня внутрішньо перероджується і аналізує несправедливість свого становища, тон голосу змінюється — він стає стриманішим і серйознішим. Наприкінці п'єси вона говорить впевнено, чітко формулює думки. Це відображає її внутрішнє дорослішання та готовність до рішучого кроку.

2. Пластична характеристика

У перших сценах Нора рухається легко й енергійно, її рухи — грайливі, невимушені. Щоб показати «ляльковість» та «дитинність» героїні, деякі пластичні прийоми я робила кумедними та незграбними, особливо в перших сценах з Торвальдом. Для яскравішої передачі пластичного характеру, моя героїня часто жестикулювала, швидко ходила, ніби постійно щось шукала або намагалась догодити.

Коли в її душі починається внутрішній конфлікт, жести сповільнюються, стають менш імпульсивними. Нора більше стоїть на місці, менше рухається — це свідчить про глибокі роздуми й сумніви. У фіналі її рухи впевнені, стримані, поза — пряма, обличчя серйозне. Це символізує її психологічне зростання.

3. Темпоритм ролі

Темпоритм — це швидкість, з якою персонаж говорить і діє. На початку вистави темп швидкий: Нора активно пересувається по сцені, швидко говорить, жестикулює. Це підкреслює її «дитячість» і емоційну відкритість.

У середині п'єси темп уповільнюється: вона більше мовчить, задумується, паузи між репліками стають довшими. Глядач бачить, що Нора переживає внутрішні зміни.

Коли вона приймає остаточне рішення, темпоритм стає рівномірним і спокійним. У цьому проявляється її впевненість і усвідомленість.

3.2 Костюм, грим та реквізит

У роботі над образом Нори, костюм моєї героїні змінювався тричі. Зміни в образах співпадали з настроєм, поведінкою, темпоритмом та іншими складовими ролі.

На початку п'єси автор показує Нору легковажною, трохи наївною жінкою, яка в своєму стилі та поведінці нагадує «ляльку». Для передачі певної атмосфери моєї героїні, я одягнулась в довгу чорну спідницю легкої атласної тканини. Спідниця візуально та на дотик легка, вона не обтяжує образ, дозволяючи легко пересуватись по кімнаті, бути швидкою та енергійною в рухах. Верх Нори складався з білої напівпрозорої блузи, яка закривала горло та білої мереживної накидки з візерунками квітів. Одяг не обтягуючий, а вільний. Верх костюму допомагає героїні активно та енергійно жестикулювати, передаючи повноцінно її пластичний настрій.

У третій дії костюм змінюється: біла сорочка з мереживом в зоні декольте, піджак-корсет коричнево-сірого кольору та довга спідниця шоколадного кольору. В середині останньої дії, після прозріння Нори, я одягнула чорну довгу спідницю та чорну блузу, передаючи таким чином втрату віри та любові героїні до чоловіка.

Зачіска Нори створювалась таким чином: волосся збиралось в пучок, який зав'язувався посередині голови та міцно закріплювався шпильками, бо в першій та другій діях героїня активно пересувається кімнатою. Легкість образу додавали пасма та передні закручені прядки волосся. Початок та кінець останньої дії, Нора з напіврозпущеним закрученим волоссям.

З аксесуарів на початку п'єси була лише обручка. В останній дії, щоб підкреслити святковість події, коли Нора повертається додому з маскарадного балу, я додала ніжне перлинне мереживо та золоті охайні сережки, підкреслюючи цим статус дружини, чоловік якої зайняв престижну посаду в банку. Обручка залишалась на пальці до моменту покидання дому. Грим у першій та другій діях був охайним та ніжним: тон максимально наближений до природнього, легкий невимушений рум'янець, контур скул, коричневий олівець для брів та хайлайтер у кутовій зоні очей.

У третій дії, до попереднього гриму додалась помада коричнево-бежевого кольору, більше рум'ян та яскравіше підкреслені очі хайлайтером у нижній та верхній зонах ока.

Декорації та реквізит були святковими, адже дії героїв починались напередодні Різдва, а закінчувались в ніч на другий день Різдва.

Реквізит на початку дії: дорогі речі, подарунки, гроші, які вона отримує від чоловіка. Використання цього реквізиту підкреслював початковий статус Нори, як ляльки.

Кінець п'єси: у момент рішучого кроку покинути дім, з реквізиту в руках Нори була невеличка сумка з необхідними речами, документами та обручкою, які символізують її свободу а готовність до нового життя. Таким чином, з використанням певних деталей в костюмі, гримі та реквізиту, я показала еволюцію своєї героїні як персонажа, її перехід від безтурботної «ляльки» до незалежної жінки, що бере відповідальність за себе та своє життя.

ВИСНОВКИ

У висновку дослідження роботи над сценічним образом Нори, хочу підкреслити важливість створення Генріком Ібсеном п'єси «Ляльковий дім», яка стала справжнім проривом у театральній творчості XIX століття, оскільки тему, яку піднімав автор лишається актуальною по сьогоднішній день. Створення унікального жіночого образу Нори, який, безумовно, можна сказати складним та цікавим, робить цю драму живою та реалістичною. Твір насичений конфліктами, які виникають не лише між персонажами, а й всередині людини.

Виконані мною завдання стали фундаментом для глибокого, усвідомленого та емоційно насиченого втілення образу Нори Хельмер. Ознайомлення з біографією Генріка Ібсена та його творчим шляхом допомогло краще зрозуміти авторський задум і контекст створення п'єси. Вивчення суспільного становища епохи, в якій написано «Ляльковий дім», дало змогу відчувати дух часу й глибше осягнути соціальні рамки, в яких існувала Нора.

Дослідження історії написання твору та його сценічних інтерпретацій стало важливим кроком до розуміння багатогранності образу. Аналіз психологічного портрета героїні, її мотивацій, внутрішнього світосприйняття, а також взаємин із іншими персонажами дозволив створити цілісний, об'ємний образ.

Визначення надзавдання та наскрізної дії ролі дало змогу чітко вибудувати акторський хід персонажа, а робота над виразними засобами (пластика, інтонація, темпоритм) забезпечила емоційну достовірність сценічного втілення.

Завдяки цьому комплексу завдань я змогла сформувати цілісне, емоційно насичене сценічне втілення Нори, що відповідає як драматичній природі персонажа, так і вимогам сучасного театру. Детально аналізуючи та вивчаючи роль, я передала драму жінки, яка наважується вирватися з ілюзорного світу та знайти себе як особистість. Цей процес став важливою сходинкою мого творчого й професійного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Генрік Ібсен життєвий і творчий шлях [Електроний ресурс] // Guru.net.ua : [вебсайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://guru.net.ua/genrik-ibsenzhitteviy-i-tvorchiy-shlyah/>
2. “Ляльковий дім” історія написання [Електроний ресурс] // Guru.net.ua : [вебсайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://guru.net.ua/ljalkovij-dimistorija-napisannja/>
3. Генрік Ібсен. Творчий шлях і п'єси / Видавництво: «Наукова думка» 2003 4. Генрік Ібсен «Ляльковий дім» - Осенюк, переклад українською, 2010. – Харків «Факт» 2012.
5. Тимінська, Ірина Миколаївна. Традиції «нової драми» Г. Ібсена у норвезькій літературі першої половини ХХ ст. Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь, 2014. – 20 с. – Бібліогр.: с.16-17.
6. Зарубіжна література. 9 клас : Хрестоматія для загальноосвіт. навч. закл. / Автори-упорядники: О. М. Ніколенко, О. В. Орлова, Л. П. Юлдашева, Т. В. Кушнірова, Н. І. Тарасова. — К. : Грамота, 2017. — 224 с.
7. Marker, Frederick J. & Innes, Christopher – A History of Scandinavian Theatre (Cambridge University Press, 1996)
8. Hemmer, Bjørn – Henrik Ibsen: The Man and the Mask / Видавець: видавництво Кембриджського університету 2021. / Ібсен в контексті, 272 – 283 с.
9. Наталія Бойко. «Реалістичний театр: історія, основи, представники» / Журнал: «Театральне мистецтво», 2017
10. Кочур Г. П. Генрік Ібсен // Енциклопедія Сучасної України: у 30 т. / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. — Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. — Т. 11. — С. 14116.

- 11.Азарова, Л. Є. «Проблеми жіночого щастя та втрачених ілюзій за романом Г. Флобера «Пані Боварі» та п'єсою Г. Ібсена «Ляльковий дім» : монографія / Л. Є. Азарова, Н.Л. Клочко, Ю.В. Поздрань. – Вінниця: ВНТУ, 2014. – 80 с.
- 12.Брук П. Жодних секретів. Думки про акторську майстерність і театр / Пітер Брук; пер. з англ. О. Матвієнко, Я. Винницька. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2005. — 136 с.
- 13.«Акторська майстерність: від уяви до перевтілення» /видавництво: Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ) / Журнал: «Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво» 2021, 18–27 с.
- 14.Бондарчук С. К. Майстерство актора. Мімограмота : навч. посібник / С. Бондарчук; упоряд. М. Шкарабан. — Київ: ПП «Євро-Волинь», 2023. — 218 с.
- 15.Олена Довгань, Володимир Смілянський. «Реалізм на сцені: від Ібсена до сучасності» / Журнал: «Культура і життя», 2019

ДОДАТКИ

1. Афіша

2. Сценічне втілення в кадрах з відеороботи над образом

